

KIRGISTAN

OBLICZA TRANSFORMACJI

Redakcja naukowa
Michał Kuryłowicz
Krystian Pachucki-Włosek

Kirgistan – oblicza transformacji

pod redakcją
Joachima Dieca, Anny Jach,
Michała Kuryłowicza i Jana Brodowskiego

Tom 1

KIRGISTAN – oblicza transformacji

POD REDAKCJĄ

MICHAŁA KURYŁOWICZA I KRYSTIANA PACHUCKIEGO-WŁOSKA

Michał Kuryłowicz
Uniwersytet Jagielloński, Kraków
ID <https://orcid.org/0000-0002-5041-6683>
✉ michal.kurylowicz@uj.edu.pl

Krystian Pachucki-Włosek
Uniwersytet Jagielloński, Kraków
ID <https://orcid.org/0000-0002-4527-5441>
✉ krystian.pachucki97@gmail.com

© Copyright by individual authors, 2020

Recenzent: prof. dr hab. Grzegorz Mazur

Opracowanie redakcyjne: Marta Kupańska

Projekt okładki: © Ka Klakla

ISBN 978-83-8138-107-9 (druk)
ISBN 978-83-8138-265-6 (on-line, pdf)
<https://doi.org/10.12797/9788381382656>

Na okładce wykorzystano zdjęcie autorstwa E. Żak
(Biszkek, Kirgistan)

Publikacja została dofinansowana ze środków Wydziału Studiów
Międzynarodowych i Politycznych UJ, Instytutu Rosji i Europy
Wschodniej UJ, Instytutu Bliskiego i Dalekiego Wschodu UJ

WYDAWNICTWO KSIĘGARNIA AKADEMICKA

ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków

tel.: 12 421-13-87; 12 431-27-43

e-mail: akademicka@akademicka.pl

Księgarnia internetowa: <https://akademicka.pl>

Spis treści

<i>Od redakcji</i>	9
<i>From the Editor</i>	11
Michał Kuryłowicz, Krystian Pachucki-Włosek	
<i>Wprowadzenie</i>	13

I. Polityka

1. Krystian Pachucki-Włosek	
<i>Prezydent i egzekutywa we współczesnym Kirgistanie</i>	25
2. Michał Kuryłowicz	
<i>Parlament i ewolucja systemu partyjnego w Kirgistanie po 2010 roku</i>	43
3. Krystian Pachucki-Włosek	
<i>Oblicze ideowe republiki i polityka historyczna współczesnego Kirgistanu</i>	69

II. Gospodarka

1. Łukasz Rabiasz	
<i>Podstawowe wskaźniki makroekonomiczne Kirgistanu, główne działy gospodarki i polityka ekonomiczna po 2010 roku</i>	85
2. Katarzyna Kosowska	
<i>Kirgistan w pętli energetycznej – problemy z wykorzystaniem potencjału wodnego republiki, tradycyjne i nowe źródła energii</i>	105
3. Patryk Dujka	
<i>Handel międzynarodowy Kirgistanu – najważniejsi partnerzy, kluczowe produkty eksportowe i importowe</i>	123

4. Konstancja Polit
*Migracja zarobkowa z Kirgistanu. Znaczenie gospodarcze
i polityczne kirgiskich gagarbaiterów*143

III. Społeczeństwo

1. Paweł Panasiuk
Panorama społeczna Kirgistanu169
2. Elżbieta Żak
*Tożsamość państwowa czy komunikacja międzykulturowa?
Problemy językowe we współczesnym Kirgistanie*185
3. Daria Saprynskaja, Iwan Sokołowski
Islam w Kirgistanie207
4. Barbara Tomków
*Polityka w zakresie równości płci i pozycja kobiety
we współczesnym Kirgistanie*227
5. Michał Kuryłowicz
Edukacja i polityka edukacyjna współczesnego Kirgistanu245
6. Bartosz Oleszko-Pyka
*Dziennikarstwo internetowe oraz media społecznościowe
w Kirgistanie – znaczenie oraz społeczna odpowiedzialność*.....271

IV. Kirgistan na arenie międzynarodowej

1. Michał Lubina
*Po pierwsze Rosja. Polityka zagraniczna i bezpieczeństwa
Kirgistanu wobec nowych wyzwań na obszarze eurazjatyckim*287
2. Sebastian Torłop
*„Mała Wielka Gra” – Kirgistan pomiędzy Federacją Rosyjską
a USA w aspekcie militarnym*.....311
3. Paweł Panasiuk
Kirgistan – stosunki z sąsiadami w regionie Azji Centralnej.....329
4. Kinga Osierda
Tureckie soft power w Kirgistanie343

Zakończenie

Elżbieta Żak	
<i>Odwiedziny w „nieucywilizowanej” przestrzeni</i>	361
Biogramy	367
Indeks nazwisk.....	371

3. Kirgistan – stosunki z sąsiadami w regionie Azji Centralnej

ABSTRACT

Kyrgyzstan as a Regional Actor – The Country's Relations with its Central Asian Neighbours

This chapter presents relations between Kyrgyzstan and its closest neighbours in the region of post-Soviet Central Asia: Kazakhstan, Tajikistan, Turkmenistan and Uzbekistan, based on press releases and available statistical data. Observation of relations between these countries in the last 10 years shows that, apart from bilateral economic relations and trade, there has been no political integration at the regional level. This is mainly due to distrust between these countries and border conflicts, as well as the phenomenon of Islamic extremism.

Keywords: Kyrgyzstan, Central Asia, international relations, integration

Резюме

Отношения с соседями - Кыргызстан как региональный актер

В этой главе представлены отношения между Кыргызстаном и его ближайшими соседями в регионе постсоветской Центральной Азии, то есть Казахстаном, Таджикистаном, Туркменистаном и Узбекистаном, на основе пресс-релизов и имеющихся статистических данных. Наблюдение за отношениями

между этими странами за последние 10 лет показывает, что, кроме двусторонних экономических отношений и торговли, на региональном уровне не было политической интеграции. В основном это связано с недоверием между этими странами и пограничными конфликтами, а также с явлением исламского экстремизма.

Ключевые слова: Кыргызстан, Центральная Азия, международные отношения, интеграция

Od uzyskania przez Kirgistan niepodległości minęło niecałe 30 lat, a jednak wciąż boryka się on z utrzymaniem stabilności politycznej zarówno wewnątrz, jak i na zewnątrz kraju. Jest to ważne z punktu widzenia rozwoju państwa, które chce przyciągnąć jak najwięcej inwestycji gospodarczych, a jednocześnie pragnie uczestniczyć w dialogu na poziomie regionalnym. Najbliższe otoczenie, historycznie, stanowią kraje byłego ZSRR w regionie Azji Centralnej. W tym rozdziale zostaną omówione stosunki Kirgistanu z poszczególnymi państwami tego obszaru, a także przedstawione niektóre organizacje polityczne i gospodarcze w regionie.

Kazachstan

Kazachstan to ważny partner gospodarczy i polityczny Kirgistanu. W Azji Centralnej pozostaje on długoterminowym partnerem, nawet pomimo czasowego zamknięcia granicy ze strony Kazachów w 2010 roku ze względu na wydarzenia polityczne w Kirgistanie. Jednocześnie władze Kazachstanu chcą zdywersyfikować źródła wpływów w regionie, między innymi inwestując w projekty energetyczne w Republice Kirgiskiej, chociażby w Kambaratyńskiej Elektrowni Wodnej (Kapparov, 2012, s. 17). Jest to także element rywalizacji z Uzbekistanem o przywództwo w regionie (Overland, 2013, s. 4).

W ostatnich miesiącach 2017 roku stosunki między krajami były napięte ze względu na wzmożone kazachskie kontrole graniczne, co naraziło Kirgistan na straty w wysokości 14,3 mln USD (Kainazarova, 2018, s. 3-4). Wynikało to przede wszystkim z krytycznej postawy ówczesnego prezydenta Kirgistanu Ałmazbeka Atambajewa, który między innymi oskarżył władze Kazachstanu o ingerencję w kirgiskie wybory prezydenckie, ponieważ we wrześniu 2017 roku doszło do spotkania pomiędzy Nursultanem Nazarbajewem a Ömürbekiem Babanowem, jednym z faworytów wśród ubiegających się o fotel głowy państwa (zdobył w nich drugie miejsce). Atambajew poruszył także temat związany z Kurmanbekiem Bakijewem, byłym premierem i prezydentem Kirgistanu, który po rewolucji z roku 2010 początkowo uciekł wraz z rodziną właśnie do Kazachstanu, mówiąc, że Bakijewowie wciąż tam przyjeżdżają¹ (Иванов, 2017). Jako przyczynę dwumiesięcznego kryzysu podaje się także niskie normy w zakresie produkcji żywności kirgiskiej, zwłaszcza odzwierzęcej (Kainazarova, 2018, s. 4). Pod koniec listopada 2017 roku, podczas szczytu Organizacji Układu o Bezpieczeństwie Zbiorowym w Mińsku, doszło jednak do porozumienia pomiędzy prezydentami obu krajów.

Tabela 1. Udział Kazachstanu w imporcie i eksporcie Kirgistanu w latach 2010-2017 (w procentach)

Rok	Import	Eksport
2010	12,0	12,2
2011	9,7	14,6
2012	12,5	23,6

1 W 2014 roku Kurmanbeka Bakijewa skazano zaocznie na dożywocie jako odpowiedzialnego za siłowe tłumienie protestów w 2010 roku. Rok wcześniej skazano także jego syna Maksima na 25 lat więzienia za nadużycia i korupcję, a w 2011 roku jego brata, Ahmada Bakijewa, na siedem lat więzienia za zorganizowanie zamieszek na tle etnicznym na południu Kirgistanu (*Kirgistan. Były prezydent...*, 2014).

Rok	Import	Eksport
2013	9,3	18,8
2014	13,5	27,0
2015	13,3	16,0
2016	10,9	16,9
2017	11,6	15,2

Źródło: *Внешняя торговля Кыргызской Республики 2008-2012*, s. 53-54;
Внешняя торговля Кыргызской Республики 2013-2017, s. 52-53.

Stosunki gospodarcze między Kazachstanem a Kirgistanem zostały szerzej opisane w niniejszej książce w rozdziale dotyczącym handlu międzynarodowego Republiki Kirgiskiej.

Tadżykistan

Relacje między Tadżykistanem a Kirgistanem pozostają w cieniu lokalnych konfliktów etnicznych oraz incydentów granicznych. Głównym problemem pozostaje brak demarkacji i delimitacji granicy, która ze względu na skomplikowane rozmieszczenie ludności nie może zostać w pełni ustalona. Co więcej, kirgiskie szlaki transportowe i wodne przecinają tereny tadżyckich enklaw w rejonie Kotliny Fergańskiej, co powoduje wzrost niepokojów społecznych, jak chociażby tych ze stycznia 2014 roku, kiedy to w wyniku walk między kirgiskimi a tadżyckimi pogranicznikami rannych zostało 8 żołnierzy. Obie strony zaczęły wzajemnie się obwiniać o spowodowanie całego zajścia, Kirgistan postanowił nawet zamknąć granicę i odwołać swojego ambasadora (Lang, 2014). Najnowszą odsłoną tego konfliktu są wydarzenia z września 2019 roku, gdy w wyniku kolejnej potyczki straciło życie 3 tadżyckich żołnierzy, a 12 zostało rannych, natomiast po stronie kirgiskiej zginęła jedna osoba, a raniono 13 innych (Демидова, 2019).

Zmęczenie społeczne ciągłymi sporami pogranicznymi powoduje odpływ ludności (zarówno kazachskiej, jak i kirgiskiej) do większych miast. Należy zauważyć, że dotychczasowe umowy, podpisane w ramach rozmów bilateralnych, nie przyniosły rozstrzygnięć chociażby w sferze użytkowania terenów zielonych i pastwisk. Kluczem do rozwiązania tych problemów jest porozumienie na poziomie rządów oraz podpisanie dokumentów regulujących wykorzystanie wszelkich zasobów naturalnych – wraz z dokładnym ustaleniem przebiegu granicy – przy uwzględnieniu potrzeb ludności miejscowej (Kurmanaliewa, 2019, s. 9). Z perspektywy ostatnich dziewięciu lat można stwierdzić, że Tadżykistan jest jedynym sąsiadem, z którym Kirgistan ochłodził wyraźnie relacje, bowiem dotychczasowe napięcia na linii Biszkek–Astana i Biszkek–Taszkent w znacznej mierze zostały wyciszone.

Tabela 2. Udział Tadżykistanu w imporcie i eksporcie Kirgistanu w latach 2010-2017 (w procentach)

Rok	Import	Eksport
2010	0,08	1,0
2011	0,02	1,8
2012	0,07	2,4
2013	0,05	2,5
2014	0,14	4,0
2015	0,20	2,4
2016	0,16	1,4
2017	0,32	1,4

Źródło: *Внешняя торговля Кыргызской Республики 2008-2012*, s. 53-54, 73; *Внешняя торговля Кыргызской Республики 2013-2017*, s. 52, 71.

Jak wynika z tabeli 3, import towarów z Tadżykistanu od 2011 roku ciągle rośnie, z jedynym spadkiem w 2016 roku. Przywozi się głównie materiały wybuchowe, rudy metali nieżelaznych i aluminium, którego import w latach 2013-2017 wzrósł z 0,1 do 224,4 ton. Na eksport towarów z Kirgistanu składają się głównie

artykuły spożywcze: herbata, słodycze, napoje alkoholowe i bezalkoholowe, mięso i żywe zwierzęta, a także różne rodzaje węgla i ropa. Dodatkowo w latach 2014-2015 Republika Kirgiska importowała z Tadżykistanu energię elektryczną, która kosztowała w sumie prawie 8 mln USD (Султанов, 2018, s. 71). Należy jednak zauważyć, że wymiana towarów pomiędzy tymi dwoma sąsiadami nie jest znacząca w ogólnym bilansie handlowym Kirgistanu, a kirgiski eksport dominuje nad importem towarów z Tadżykistanu.

Turkmenistan

Ze wszystkich krajów Azji Centralnej Republika Kirgiska posiada najslabiej rozwinięte stosunki z Turkmenistanem, są wręcz określane jako prawie nieistniejące (Overland, 2013, s. 4). Może o tym świadczyć termin pierwszej wizyty prezydenta Turkmenistanu Gurbangulego Berdimuchamedowa w Kirgistanie. Otrzymała się ona w sierpniu 2015 roku, a zatem prawie 10 lat po objęciu przez niego władzy w 2006 roku i trwała zaledwie 2 dni. W jej trakcie podpisano 15 umów, głównie na polu kooperacji naukowej, technicznej, edukacyjnej i kulturowej. Rozmowy dotyczyły jednak przede wszystkim polityki energetycznej między dwoma krajami, w szczególności projektu budowy gazociągu z Turkmenistanu przez Kirgistan do Chin, a także eksportu turkmeńskiej energii elektrycznej (Putz, 2015). Niewielki zakres współpracy może być pokłosiem dwóch czynników. Pierwszym z nich jest specyficzna polityka zagraniczna Turkmenistanu, posiadającego oficjalnie status państwa neutralnego, przez co kraj izoluje się, ograniczając swoją przynależność do organizacji na poziomie regionalnym do Wspólnoty Niepodległych Państw. Drugi czynnik to brak wspólnej granicy, przez co utrudniony jest przepływ towarów, usług i ludzi między oboma krajami. Brak zainteresowania dwóch stron rozwojem współpracy doskonale ilustrują zaniedbania w dziedzi-

nie transportu. Pomimo rozmów prowadzonych w maju 2018 roku przez ministrów transportu na temat rozbudowy sieci transportowej łączącej Turkmenistan i Kirgistan (*Kyrgyzstan, Turkmenistan Discuss...*, 2018) do października 2019 roku nie udało się utworzyć bezpośredniego połączenia lotniczego pomiędzy Biszkekiem a Aszchabadem.

Tabela 3. Udział Turkmenistanu w imporcie i eksporcie Kirgistanu w latach 2010-2017 (w procentach)

Rok	Import	Eksport
2010	0,03	0,3
2011	0,06	0,4
2012	0,04	0,3
2013	0,02	0,3
2014	0,06	0,4
2015	0,09	0,4
2016	0,11	0,4
2017	0,01	0,3

Źródło: *Внешняя торговля Кыргызской Республики 2008-2012*, s. 53-54, 75; *Внешняя торговля Кыргызской Республики 2013-2017*, s. 52.

Stosunki gospodarcze pomiędzy obydwoma krajami są słabe – pomimo względnie dużego wzrostu importu w latach 2013-2016 handel zagraniczny między Turkmenistanem a Kirgistanem wciąż pozostaje na najniższym poziomie względem innych krajów Azji Centralnej. Do Turkmenistanu eksportuje się głównie warzywa i owoce, wyroby z tworzyw sztucznych i urządzenia elektryczne, natomiast do Republiki Kirgiskiej importuje się głównie oleje roślinne i polimery (Султанов, 2018, s. 73).

Uzbekistan

Dla relacji Kirgistanu z Uzbekistanem datą przełomową był rok 2016, kiedy to zmarł dotychczasowy prezydent Uzbekistanu, Islam Karimow. Za jego rządów Kirgistan nie był traktowany jako równorzędny partner, spoglądano raczej z nieufnością na przemiany zachodzące w sąsiednim kraju, postrzegano je jako zagrożenie dla uzbeckiego systemu władzy. Na rewolucje lat 2005 i 2010 reagowano z dużym niepokojem, ale wstrzymano się od jakichkolwiek ostrych reakcji, nawet po zamieszkach etnicznych między Kirgizami a Uzbekami z 2010 roku. Inaczej było w 1999 roku, gdy kirgiskie wojska nie mogły sobie poradzić z bojownikami Islamskiego Ruchu Uzbekistanu. Wówczas, chcąc utrzymać stabilność w regionie Azji Centralnej i we własnym kraju, Islam Karimow zdecydował się udzielić sąsiadowi pomocy militarnej. Poza kwestiami politycznymi trudnością w stosunkach bilateralnych stał się dostęp do zasobów wodnych regionu, który pozostaje kluczowy dla uzbeckiej gospodarki, opartej na produkcji bawełny. Brak rozwiązania problemu podczas Szczytu Wodnego z 2008 roku skutkowało w następnym roku wzrostem cen uzbeckiego gazu, co zmusiło w końcu Kirgistan do podjęcia rzeczowych rozmów na ten temat (Kuryłowicz, 2014, s. 132-136).

Nowe otwarcie w relacjach dwustronnych nastąpiło rok po śmierci Karimowa, kiedy to nowy prezydent Uzbekistanu Szawkat Mirzijojew, przebywając z wizytą w Kirgistanie, podpisał kluczowe we wzajemnych stosunkach obu państw porozumienie dotyczące granic, rozwiązując w ten sposób 70% sporów pogranicznych. Przyczyniło się to do przywrócenia połączenia kolejowego między Taszkentem a Bałykczy (Kirgistan). Bliższe relacje pozwoliły także na rozwój rolnictwa przez eksport produktów uzbeckich do Kirgistanu, a także przyciągnięcie uzbeckich inwestycji u sąsiada. Położono również nacisk na wzrost poziomu turystyki po obu stronach granicy (Kainazarova, 2018, s. 3).

Tabela 4. Udział Uzbekistanu w imporcie i eksporcie Kirgistanu w latach 2010-2017 (w procentach)

Rok	Import	Eksport
2010	2,9	2,7
2011	2,0	6,3
2012	1,2	11,4
2013	1,6	7,9
2014	1,8	8,7
2015	1,4	7,6
2016	1,7	8,0
2017	3,6	8,3

Źródło: *Внешняя торговля Кыргызской Республики 2008-2012*, s. 53-54; *Внешняя торговля Кыргызской Республики 2013-2017*, s. 52-53.

Stosunki gospodarcze pomiędzy oboma krajami są zmienne w czasie, jednak od 2015 roku można zaobserwować tendencję wzrostową w ogólnej wymianie handlowej. Kirgistan importuje z Uzbekistanu napoje alkoholowe i bezalkoholowe, owoce, przewody elektryczne, tytoń, lekarstwa, produkty ropopochodne i gaz, aluminium, a eksportuje złom i inne odpady metalowe, produkty spożywcze (słodkocze, owoce i warzywa, pieczywo), paliwa oraz żywe zwierzęta (bydło, owce, kozy) (Султанов, 2018, s. 75).

Podsumowując, bilateralne stosunki Kirgistanu z krajami Azji Centralnej są zróżnicowane i determinują je głównie konflikty graniczne i etniczne, a także współpraca gospodarcza. Pod względem handlu duże państwa regionu wciąż pozostają głównym partnerem (Kazachstan, Uzbekistan). Obustronne rozmowy nie są jednak korzystne w dłuższej perspektywie dla integracji Azji Centralnej. Poza licznymi organizacjami ponadregionalnymi, które mają tu wielokrotnie większe znaczenie (m.in. Wspólnota Niepodległych Państw, Euroazjatycka Unia Gospodarcza, Szanghajska Organizacja Współpracy, Organizacja Współpracy Islamskiej), nie wytwo-

rzono trwałej formuły kooperacji. Jedynym projektem niezależnej współpracy regionalnej była nieistniejąca już Organizacja Współpracy Azji Centralnej (w latach 1998-2002 Unia Gospodarcza Azji Centralnej), zrzeszająca kraje regionu poza Turkmenistanem, wzorowana na Unii Europejskiej. Jednak ze względu na islamski radykalizm państwa te wzmagały raczej nieufność wobec siebie nawzajem, niż pogłębiały integrację. Co prawda utworzono kilka instytucji pogłębiających interakcje regionalne, lecz nie miały one realnego znaczącego wpływu na poprawę sytuacji. W 2004 roku dołączono do Unii Rosję, która rok później doprowadziła do wchłonięcia jej przez Euroazjatycką Wspólnotę Gospodarczą, zamykając pierwszą, i ostatnią jak dotąd, najbardziej możliwą szansę zacieśnienia integracji centralnoazjatyckiej. Powstały także inne organizacje regionalne, na przykład Program Regionalnej Współpracy Ekonomicznej w Azji Centralnej (CAREC), jednak ich znaczenie jest marginalne.

Bibliografia

- Burghart D.L., Sabonis-Helf T. (red.), 2018, *Central Asia in the Era of Sovereignty. The Return of Tamerlane?*, Lanham.
- Cooley A., Heathershaw J., 2018, *Dictators Without Borders. Power and Money in Central Asia*, Yale University Press.
- Esengul Ch., Baktygulov Sh., Doolokteldieva A., Imanalieva B., 2015, *Prospects for Regional Cooperation in Central Asia as Seen Today*, „Central Asia and the Caucasus”, vol. 16, iss. 3-4
- Fazendeiro B.T., 2017, *Uzbekistan'S Defensive Self-Reliance. Karimov's Foreign Policy Legacy* „International Affairs”, vol. 93, iss. 2.
- Fedorenko V., 2015, *Eurasian integration. Effects on Central Asia*, Washington.
- Haas M., 2016, *Security Policy and Developments in Central Asia. Security Documents Compared with Security Challenges*, „The Journal of Slavic Military Studies”, vol. 29, no. 2, <https://doi.org/10.1080/13518046.2016.1168123>.

- Kuryłowicz M., 2014, *Polityka zagraniczna Uzbekistanu wobec Rosji*, Kraków.
- Lubina M., 2014, *Niedźwiedź w cieniu smoka. Rosja-Chiny 1991-2014*, Kraków.
- Musiół M., 2015, *Kompleks bezpieczeństwa w regionie Azji Środkowej po 1991 roku*, Warszawa.
- Pietkiewicz M., 2017, *Borders of the Central Asian Countries under the International Law*, „Nowa Polityka Wschodnia”, nr 4 (15), <https://doi.org/10.15804/npw2017402>.
- Śliwa Z., 2015, *Kształtowanie bezpieczeństwa militarnego Azji Centralnej*, Dęblin.
- Toktomushev K., 2016, *Kyrgyzstan. Regime Security and Foreign Policy*, London-New York, <https://doi.org/10.4324/9781315533490>.
- Vinokurov E., 2018, *Introduction to the Eurasian Economic Union*, Cham, <https://doi.org/10.1007/978-3-319-92825-8>.

Źródła internetowe

- Kainazarova Ch., 2018, *New Trends in Kyrgyz Foreign Policy*, online: <https://mpira.ub.uni-muenchen.de/86491/> – 2 III 2019.
- Kapparov K., 2012, *Kazakhstan's Investments in Central Asia*, Bishkek, online: <https://ucentralasia.org/Content/downloads/UCA-IPPA-WP14-KazakhInvestmentCA-Eng.pdf> – 2 III 2019.
- Kirgistan. Były prezydent Bakijew skazany zaocznie na dożywocie*, 2014, 25 VII, online: <https://wiadomosci.onet.pl/swiat/kirgistan-byly-prezydent-bakijew-skazany-zaocznie-na-dozywocie/ydr3r> – 15 X 2019.
- Krapohl S., Vasileva-Dienes A., 2019, *The Region That Isn't. China, Russia and the Failure of Regional Integration in Central Asia*, „Asia Europe Journal”, online: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10308-019-00548-0> – 18 VII 2019.
- Kuchins A., Mankoff J., Backes O., 2015, *Central Asia in a Reconnecting Eurasia – Tajikistan Evolving Foreign Economic and Security Interests*, online: https://csis-prod.s3.amazonaws.com/s3fspublic/legacy_files/files/publication/150513_Kuchins_CentralAsiaTajikistan_Web.pdf – 2 III 2019.
- Kurmanaliewa G., 2019, *Kyrgyzstan and Tajikistan. Endless Border Conflicts*, online: https://www.cife.eu/Ressources/FCK/EUCACIS_OnLine%20Paper%20No%204%20-%20Kurmanaliewa.pdf – 2 III 2019.

- Kyrgyzstan, Turkmenistan Discuss Launching of Direct Bishkek-Ashgabat Flight*, 2018, „Azernews”, 10 V, online: <https://www.azernews.az/region/131778.html> – 12 III 2019.
- Lang J., 2014, *Wzrost napięć w Kotlinie Fergańskiej*, „Analizy OSW”, 15 I, online: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2014-01-15/wzrost-napiec-w-kotlinie-ferganskiej> – 11 X 2019.
- Ögütcü Ö., 2017, *Uzbekistan's Regional Policies under New President. A New Era?*, „Analysis AVİM”, no. 26, online: <https://avim.org.tr/en/Pdf/Analiz/351> – 12 II 2019.
- Overland I., 2013, *Political Relations in Central Asia*, online: <http://osce-academy.net/upload/CADGAT/CADGAT7.pdf> – 20 II 2019.
- Putz C., 2015, *Turkmen Leader Makes First Visit to Kyrgyzstan*, „The Diplomat”, 5 VIII, online: <https://thediplomat.com/2015/08/turkmen-leader-makes-first-visit-to-kyrgyzstan/> – 16 II 2019.
- Демидова О., 2019, *Таджикистан и Киргизия отвели военную технику от места перестрелки*, „DW Akademie”, 19 IX, online: <https://www.dw.com/ru/таджикистан-и-киргизия-отвели-военную-технику-от-места-перестрелки/a-50498308> – 10 X 2019.
- Иванов П., 2017, *Международный скандал. Киргизия обвинила Казахстан во вмешательстве в президентские выборы*, „Московский Комсомолец” – 8 X, online: <https://www.mk.ru/politics/2017/10/08/mezhdunarodnyy-skandal-kirgiziya-obvinila-kazakhstan-vo-vmeshatelstve-v-prezidentskie-vybory.html> – 10 X 2019.
- Осмоналиев А. (red.), 2013, *Внешняя торговля Кыргызской Республики 2008-2012*, Бишкек, online: <http://www.stat.kg/media/publication/archive/51c14e5c-9948-48d6-b3c4-0fcdec32c0ee.pdf> – 2 II 2019.
- Султанов А. (red.), 2018, *Внешняя торговля Кыргызской Республики 2013-2017*, Бишкек, online: <http://www.stat.kg/media/publication/archive/d3661938-32b8-40ba-abd9-e032f0014d2c.pdf> – 2 II 2019.
- Demidova O., 2019, *Tadzhikistan i Kirgizija otveli voennuju tekhniku ot mesta perestrelki*, „DW Akademie”, 19 IX, online: <https://www.dw.com/ru/tadzhikistan-i-kiргizija-otveli-voennuju-tekhniku-ot-mesta-perestrelki/a-50498308> – 10 X 2019.
- Ivanov P., 2017, *Mezhdunarodnyj skandal. Kirgizija obvinila Kazakhstan vo vmeshatelstve v prezidentskie vybory*, „Moskovskij Komsomolec” – 8 X, online: <https://www.mk.ru/politics/2017/10/08/mezhdunarodnyj-skandal-kirgizija-obvinila-kazakhstan-vo-vmeshatelstve-v-prezidentskie-vybory.html>

-skandal-kirgiziya-obvinila-kazakhstan-vo-vmeshatelstve-v-prezidentskie-vybory.html – 10 X 2019.

Osmonaliev A. (red.), 2013, *Vneshnjaja trgovlja Kyrgyzskojj Respubliki 2008-2012*, Bishkek, online: <http://www.stat.kg/media/publicationarchive/51c14e5c-9948-48d6-b3c4-0fcdec32c0ee.pdf> – 2 II 2019.

Sultanov A. (red.), 2018, *Vneshnjaja trgovlja Kyrgyzskojj Respubliki 2013-2017*, Bishkek, online: <http://www.stat.kg/media/publicationarchive/d3661938-32b8-40ba-abd9-e032f0014d2c.pdf> – 2 II 2019.

Kirgistan, niewielka centralnoazjatycka republika, od trzydziestu lat zмага się z trudem niepodległości. Ten górski kraj, stanowiący niegdyś odległe peryferie Związku Radzieckiego, dzisiaj pod wieloma względami jest inspirującym demokratycznym wyjątkiem na tle państw regionu. Mimo to w procesie formowania nowoczesnego państwa, zintegrowanego z gospodarką światową organizmu ekonomicznego czy otwartego społeczeństwa, młoda republika kirgiska styka się z podobnymi trudnościami, co jej poradzieccy sąsiedzi. Nie zawsze radzi sobie z nimi lepiej, niewątpliwie natomiast czyni to w sposób bardziej otwarty.

Kirgiska transformacja jest intrygująca pod wieloma względami. Poza rzucającym się w oczy aspektem politycznym otwartość zachodzących w republice zmian umożliwia śledzenie innych istotnych przemian: gospodarczych, społecznych czy kulturowych, a także dokonywanych przez republikę wyborów międzynarodowych. Kirgistan niekoniecznie osiąga spektakularne sukcesy na tych polach, niemniej jednak dylematy rozwoju, stojące przed nim, w znacznej mierze są również problemami jego sąsiadów. Zasobniejsze w surowce i pozornie stabilniejsze Kazachstan czy Uzbekistan niechętnie jednak te problemy komunikują. Dlatego też analiza wydarzeń i procesów zachodzących w Kirgistanie pozwala na ukazanie szerszego kontekstu regionalnego i swoiste „odkodowanie” tamtejszej rzeczywistości.

Ze wstępu

<https://akademicka.pl/>

ISBN 978-83-8138-107-9

9 788381 381079

